

UDK 81'27:81'36:811.163.6:811.133.1

Mojca Smolej

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

mojca.smolej@ff.uni-lj.si

ANORMATIVIZEM IN DILEME INKLUZIVNE SLOVNICE

Načrtni (celo umetni) posegi v rabo jezika so prisotni že od samega začetka oblikovanja knjižnega jezika. Zahteva po radikalni feminizaciji tako ni osamljen primer, pač pa le eden izmed mnogih, ki so se razvrstili skozi zgodovino slovenskega jezika. V prispevku, izhajajoč iz omenjene trditve, predstavimo možen koncept inkluzivne slovnice za slovenski jezik.

Gljučne besede: anormativizem, inkluzivna slovnica, leksikalna feminizacija, skladsenjska feminizacija

Planned (even artificial) interventions in the use of language have been present since the very beginning of the formation of literary language. The demand for radical feminization is thus not an isolated case, but only one of many that have been made throughout the history of the Slovene language. In this article, based on this assertion, we present a possible concept of an inclusive grammar of the Slovenian language.

Keywords: Anormativism, inclusive grammar, lexical feminization, syntactic feminization

1 Uvod

Inkluzivna slovnica (*La grammaire inclusive*)¹ je v Franciji leta 2017 dodobra vznemirila² številne učitelje francoskega jezika (pa tudi splošno javnost), saj namesto povedi »Moški in ženske so enakopravni« predlaga poved »Moški in ženske so enakopravne«. ipd. Francoska akademija je 26. 10. 2017 podala izjavo, v kateri je trdila,³ da je zaradi inkluzivne pisave oz. slovnice francoski jezik v »smrtni nevarnosti«. Poleg tega naj ne bi bilo sploh jasno, čemu uvajati spremembe in kako naj bi bile presežene praktične težave, ki bi se z uvedbo pojavile tako na ravni pisanja, branja in s tem povezane izgovorjave. Z vsem tem naj bi tudi močno otežili pouk francoščine kot prvega jezika. Zagovorniki inkluzivne slovnice⁴ so nasprotno največkrat poudarjali zgodovinsko dejstvo, da je bila francoščina renesanse mnogo bolj enakopraven jezik, kot je to francoščina 21. stoletja.

¹ Inkluzivnost pomeni rabo moškega, ženskega ali kateregakoli drugega spola na način, ki enakovredno zaobjema vse možne spole, in sicer tako, da se nihče (ne glede na spol) ne čuti izključenega ali zapostavljenega.

² Battaglia, 2017: *Après l'écriture la Grammaire inclusive*. *Le Monde*. Na spletu.

Sinard, 2018: *Pourquoi l'écriture inclusive est exclusivement idéologique*. *Causeur.fr*. Na spletu.

Bordenet, 2017b: *L'Académie française met en garde contre le péril mortel de l'écriture inclusive*. *Le Monde*. Na spletu.

Bordenet, 2017a: *L'écriture dite inclusive - un sujet qui divise*. *Le Monde*. Na spletu.

³ Bordenet, 2017b: *L'Académie française met en garde contre le péril mortel de l'écriture inclusive*. *Le Monde*. Na spletu.

⁴ Bordenet, 2017a: *L'écriture dite inclusive - un sujet qui divise*. *Le Monde*. Na spletu.

»Neenakopravnost« naj bi se v jeziku začela pojavljati šele od 17. stoletja naprej, ko naj bi se okrepile težnje po izbrisu »ženskega«.

Zanimivo je, da nobena izmed strani ni poudarjala vloge in posledic preskriptivizma, nobena stran se ni osredotočala na pomen in vlogo predpisujoče norme v povezavi s sodobnimi smernicami razumevanja jezika (tu je mišljen predvsem anormativizem). Vsaka stran je s svojega zornega kota »zgolj« upravičevala svoj pogled, svoje stališče do jezika.⁵ Kritična analiza stališč do jezika ima namreč širše družbeno težo, saj so odnosi ali stališča do jezika in sociokulturne norme del komunikacijske kompetence, kot take pa imajo torej velik vpliv na znotrajdružbene interakcije (reakcije) bodisi kot povzročitelj ali posledica. Sodobno jezikoslovje naj bi se povsem oddaljilo od predpostavke, da obstaja le en »pravilen« način govorjenja in pisanja slovenščine, ki je tako in tako, hote ali nehote, velikokrat odvisen od jezikoslovčevega »čuta«. Slednje⁶ je poudarjal že Toporišič.

Že ta primer nas uči, da imajo besede veliko rab, ne ene same, in da moramo biti pri presoji teh rab previdni, da česa prehitro ne obsodimo. Nam samim sicer marsikaj lahko tudi ne ugaja, zaradi tega pa tisto ni nujno napačno ali slabše. (Toporišič 2007: 40)

Reševati pa moramo stvari seveda tako, da te rešitve jeziku (ne njegovemu posameznemu uporabniku, po možnosti polnemu predsodkov) ustrezajo čim bolj. (Toporišič 2007: 133)

V nadaljevanju se bomo osredotočili na večvariantnost oz. bomo poskušali definirati anormativizem, ki naj bi govorcem puščal možnost izbire rabe tiste oblike (katerega koli jezikovnega elementa), ki najbolje ustreza njegovim jezikovnim in drugim stališčem.

2 Anormativizem

Jezik je sredstvo za nastanek in obstoj ideologij, zavedanje tega pa omogoča njihovo prepoznavanje in opozarjanje na spreminjanje dejanskosti. Tudi to je ena od vlog jezikoslovca. [...] Če torej jezik vidimo kot sistem različnih možnosti izbire, moramo tudi vse njegove rabe obravnavati kot ideološke: končna izbira (četudi nezavedna) je odvisna od govorcev, ki so vselej družbeno pozicionirani, torej tudi ideološko opredeljeni; izbira je tako stvar habitusa, naravnosti do izkustva. (Zorčič 2017: 1–11)

Navedeni citat se navezuje na obravnavo problematike (ekonomskega) neoliberalizma v povezavi z jezikom. Opredeljuje možnost izbire (tudi na ravni jezika) kot enega izmed ključnih dejavnikov sodobne družbe, obenem pa opozarja na pogosto (nezavedno predpisujočo ali zapovedano) izbiro, ki je v resnici vodena preko družbe, v

⁵ Razumevanje teorije stališč do jezika v pričujočem članku temelji na delu *Investigating Language Attitudes*. Avtorji so: Peter Garrett, Nikolas Coupland in Angie Williams. Delo je izšlo leta 2003 pri založbi University of Wales Press Cardiff.

Pri razumevanju teorije je bil v veliko pomoč tudi zbornik *The Languages of Nation*, ki je izšel leta 2012 pri založbi *Multilingual Matters*. Urednici sta: Carol Percy in Mary Catherine Davidson. Gl. tudi Bitenc (2016).

⁶ Gl. Smolej (2016).

kateri živimo, ali pa preko rabe tistih ljudi, ki imajo moč uveljavljanja svoje ideološke prepričanosti. Največkrat so tako tudi izbire vodene, (nezavedno) predpisane oz. v resnici omejene le na eno izmed mnogih možnih oblik ipd.

Medtem ko se obremenjujemo z osebnimi izbirami, utegnemo neredko spregledati dejstvo, da pravzaprav niso osebne, temveč da nanje močno vpliva družba, v kateri živimo. (Salecl 2011: 16, po Zorčič 2017: 5)

Na izbire (npr. jezikovne), ki so vezane predvsem na javno in uradno rabo, lahko gledamo najmanj iz dveh zornih kotov. Pri jezikovnem načrtovanju je lahko v ospredju upoštevanje jezikovne skupnosti in izogibanje samovoljni posameznika (ali določene skupine ljudi z enako ideološko usmerjenostjo), lahko pa je močno prisotna prevlada jezikovnega čuta in stališč do jezika zgolj določenega (npr. enega samega) jezikoslovca oz. izbrane skupine jezikoslovcev in/ali drugih področnih strokovnjakov. Primer prevlade ali premoči posameznika ali posamezne skupine ljudi je mnenje, ki ga je, v popolnem nasprotju z mnenjem, citiranim v uvodnem poglavju pričujočega članka, leta 1987 zapisal Toporišič.

Na ljudi zunaj Akademije pa seveda nikakor ne gre misliti, saj je pravopis vendar akademij-ska, ne pa slovenska vsenarodna zadeva (ali tudi zadeva katedre za slovenski knjižni jezik in stilistiko). (Toporišič 2007: 136)

Ker je citat dovolj poveden, lahko zapišemo le to, da naj bi se sodobno jezikoslovje od opisanih predpostavk povsem odmaknilo (ostaja sicer na ulici, v šolah, medijih itn.).⁷ V ospredju sta poudarjanje enakovrednosti različnih variant in nujnost opisa vsake izmed njih, kar pa je lahko nemalokrat vir težav, saj lahko kodificirano soobstajanje različnih variant, vsaj tako predvidevamo, predstavlja ovire za uspešno sporazumevanje.

Kljub predvidevanju, da sta sodobnemu jezikoslovju in drugim strokovnim ter znanstvenim področjem tuja enovariantnost in neiskanje možnosti za soobstajanje več variant (bodisi jezikovnih ali katerikoli drugih), lahko znotraj npr. teorije lingvističnega imperializma še vedno zasledimo opise načrtov za doseg jezikovnih sprememb, ki so željene le s strani omejene množice ljudi (bodisi določenih jezikoslovcev ali drugih področnih strokovnjakov/nestrokovnjakov). Eden izmed postopkov za doseg želene jezikovne spremembe je npr. ta, da je treba spremembe uvesti čim hitreje, in sicer s pomočjo ljudi, ki imajo moč uveljavljanja svoje moči.

Ruqaiya Hasan (2003: 438–447) imenuje /ta/ proces spreminjanja pomena besed ponovno opomenjanje (re-semanticization); gre za proces predrugačenja obširnih pomenskih segmentov, ne v okviru počasnega procesa sprememb, ampak z intenzivno rabo v kratkem časovnem obdobju pri tistih ljudeh, ki imajo moč uveljavljanja svoje volje, ki jo usmerja njihov »naravni način« mišljenja, tj. njihova ideologija. (Zorčič 2017: 9)

Če sedaj pustimo ob strani opise jezikovnega imperializma in podobne ideje (npr. prevlada (jezikovnega) čuta izključno posameznika ali posamezne skupine ljudi), je nujno odgovoriti na vprašanje, v čem anormativizem presega predpisujočo enovariantnost oz. veljavo prevladujoče in ustaljene rabe. Najprej je treba poudariti, da raba izključno

⁷ Gl. npr. Smolej 2016.

ženskega spola⁸ v resnici ne posega v jezikovni sistem, saj je ena izmed kategorialnih lastnosti samostalniške, pridevniške in glagolske besedne vrste prav izražanje vseh treh spolov, ustaljeno rabljenih v slovenskem knjižnem jeziku. Izražanje izključno ženskega spola v resnici posega predvsem na področje ideologije, ki pa ni predmet pričujočega prispevka. Poseganje v ustaljeni in pričakovani sistem ne povzročajo niti besedotvorni postopki, s katerimi bi iz leksemov, ki poznajo le moški spol (ali le ženski), izpeljali ženske oblike (oz. nasprotno). Poseganje v ustaljeno oz. pričakovano⁹ bi pomenil le postopek združevalnega neologizma, po katerem bi npr. vse samostalnike, ki označujejo kategorijo človeško in poznajo obliki za ženski in moški spol, preoblikovali v skupen leksem, ki bi zaobjemal oba spola oz., po vsej verjetnosti, vse potencialne spole. Tu je potrebno upoštevati, da združevalni leksem, torej leksem, ki pomensko zaobjema oba spola, lahko še obstaja. Poleg tega pa se v jeziku, v katerem je kategorija spola ena izmed temeljnih slovničnih kategorij, vsaj za enkrat, ne zmoremo niti po postopku združevalnega neologizma izogniti izražanju slovničnega spola.

Anormativizem torej ne posega v ničemer v že obstoječe stanje, v uveljavljen in splošno rabljen jezikovni sistem, pač pa eksplicitno poudari, da je raba jezika subjektivno dejanje, da predpisana oz. kodificirana norma ni obvezujoč zakon, pač pa le priporočilo, ki ga govorci lahko upoštevajo ali pa zavržejo. Znotraj anormativizma, ki je v nasprotju z antinormativizmom, sta prisotni dve sorodni veji. Prva poudarja nujnost oblikovanja le ene norme, ki pa ima status priporočila, druga pa izpostavlja nujnost oblikovanja več soobstoječih kodificiranih norm (govorec se lahko odloča med različnimi predpisanimi rabami, npr. med rabo izključno ženskega spola ali med do sedaj uveljavljeno rabo moškega spola kot generičnega spola).

Anormativizem je, čeprav posredno, med prvimi omenjal že jezikovni priročnik *Jezičnica* (2016), namenjen predvsem šolarjem.

Jezik je tvoj!

Če pišemo vsi kolikor toliko enako, je predvsem praktično. Bilo bi več težko čep usag pisu kukr mu čokne ali čebibesedepisalikarbrezpresledka ali če bi kAKšno Reč pisALI maLce z VElIKo z MALO, recimo: sLoVEnijA.

Ampak čeprav ti učiteljica vse pokraca z rdečo in spis slabo oceni, ker ga nisi napisal po pravopisnih pravilih, je jezik predvsem tvoj. Ti najbolj odločaš, kaj boš z njim. Lahko ga uporabljaš po mili volji, izmišljaš si nove besede, obračaš stare, igraš se s tem in okušaš ono. Ti odločaš, kaj boš povedal in kako boš to povedal – če sploh kaj. (*Jezičnica* 2016: 118)

⁸ Sklep Senata Filozofske fakultete, z dne 25. 4. 2018, je npr. za pravilnike Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani sprejel odločitev o rabi ženskega slovničnega spola za kateri koli spol. Sklep je doživel kar nekaj nasprotovanj prav na podlagi trditve, da raba ženskega spola kot generičnega pomeni poseg v ustaljeni in pričakovani sistem slovenskega jezika.

⁹ Poseg v sistem bi morda predstavljalo tudi slovnično preoblikovanje samostalnikov, ki poimenujejo nosilce stanj, tipičnih le za en spol (npr. nosečnica → nosečnejž*). Seveda pa se lahko tudi v teh primerih »izrabi«
neutrarno poimenovanje *noseča oseba* (čeprav v resnici ni slovnično nevtralen izraz, saj je zaznamovan s slovničnim ženskim spolom).

Slovenska akademija znanosti in umetnosti odloča. Ti odločaš. Odločajo tudi vsi, ki pišejo časopise in knjige, delajo reklame, prevajajo stripe, tudi televiziji in radiji odločajo. Vsi sooblikujemo svoj jezik. (Jezičnica 2016: 119)

V ospredju anormativizma je predvsem poudarjanje subjektivnega odločanja o ustreznih jezikovnih rabi kljub morebitnemu neuspešnemu sporazumevanju. Govorec je tisti, ki pragmatično presodi, katera jezikovna in nejezikovna sredstva bo uporabil in na kakšen način, in navsezadnje tudi, ali je raba izbranih jezikovnih sredstev ustrezna oz. neustrezna (tudi hotena).

Anormativizem kot glavno vodilo je prisoten tudi v francoski inkluzivni slovnici *Manuel de grammaire non sexiste et inclusive* (2018). Kaže se kot nenehno poudarjanje, da ne želi biti zavezujoče predpisujoča oz. da ne uvaja ali opisuje jezikovnih oblik, ki so »pravilne«. Izbira ustrezne rabe je prepuščena posamezniku oz. kolektivu, ki izhaja iz mnenja vseh oz. večine.

V nasprotju s standardno slovnico /inkluzivna slovnica/ ne vsiljuje rabe, ki je pravilna. Spodbuja k razmišljanju in sprejema različne vrste feminizacije, ki temeljijo na subjektivni izbiri. (Lessard, Zaccour 2018: 32)

Prav tako je vseskozi izpostavljena misel (2018: 9–34), da se mora tudi na ravni organizacij, podjetij, kjer je zaposleno večje število ljudi, pri rabi za spol ves čas opirati na izbiro, ki so jo večinsko sprejeli vsi zaposleni (ne glede na hierarhijo). Pri sprejemanju skupne (uradne) rabe mora sodelovati prav vsak zaposleni. Tudi ko gre za uradne ali uradovalne dokumente, inkluzivna slovnica svetuje rabo, ki najbolje in najustrezneje predstavlja ideologijo posamezne organizacije.

Za konec razmišljanja o anormativizmu naj bo še enkrat izpostavljeno, da je njegov temelj svobodno odločanje o ustreznih rabi kateregakoli jezikovnega sredstva, katerekoli slovnici oblike itd. Skupna norma je sicer dobrodošla, ni pa zavezujoča oz. se vsak posameznik odloča, ali jo bo zavrgel, modificiral ali polno sprejel. To velja na vseh socialnozvrstnih in funkcijskih ravneh jezika. Seveda se pri tem odpirajo številna vprašanja, ki so vezana tako na rabo uradnega in državnega jezika kot tudi učnega jezika. V Franciji¹⁰ npr. trenutno vlada precej neenotna raba v šolah. Nekateri učitelji francoskega jezika ženski spol že predstavljajo kot generični, spet drugi se temu vztrajno upirajo, tretji pa se ravna po pravilu bližine (pri kategoriji ujemanja).

3 Inkluzivna slovnica

V nadaljevanju bomo predstavili, kako bi lahko inkluzivno slovnico prilagodili slovenskemu jeziku. Izhajali bomo iz že omenjene francoske slovnice (2018), poleg tega pa izpostavili vse možne pomisleke ob predstavitvi določenih slovnicih oblik itd.

¹⁰ Battaglia, 2017: *Après l'écriture la Grammaire inclusive*. *Le Monde*. Na spletu.
Sinard, 2018: *Pourquoi l'écriture inclusive est exclusivement idéologique*. *Causeur.fr*. Na spletu.
Bordenet, 2017b: *L'Académie française met en garde contre le péril mortel de l'écriture inclusive*. *Le Monde*. Na spletu.
Bordenet, 2017a: *L'écriture dite inclusive - un sujet qui divise*. *Le Monde*. Na spletu.

Jezikovna feminizacija označuje skupek postopkov, ki so vezani tako na govorjeni kot pisni jezik, hkrati pa se želi izogniti rabi moškega spola kot generičnega. Za ta namen so uporabljeni najrazličnejši besedotvorni (leksikalna feminizacija) in skladenjski postopki (skladenjska feminizacija). Inkluzivna slovnica je polivalentna, saj ponuja različne možne rešitve, uporabnik pa lahko izbere tiste, ki mu najbolj ustrezajo. Kot večina slovnice izhaja iz besednovrstne delitve: samostalnik, pridevnik, zaimek in glagol. Besedne vrste, ki ne izražajo spola, niso obravnavane. Temelj slovnice pa sta, kot je bilo že omenjeno, leksikalna feminizacija in skladenjska feminizacija. Leksikalna feminizacija pomeni tvorjenje ženskih oblik besed (besedotvorje), skladenjska feminizacija pa feminizacijo besede znotraj besedne zveze (npr. ujemanje).

3.1 Leksikalna feminizacija

Predstavili bomo 7 različnih vrst leksikalne feminizacije: (1) rabo historične oblike, (2) rabo sodobnih besedotvornih zakonitosti slovenskega jezika, (3) ozir na splošno oz. ljudsko rabo, (4) zamenjavo samostalnikov, (5) rabo tujk ali prevzetih besed, feminiziranih po besedotvornih postopkih izvirnega jezika, (6) rabo neologizmov in nove grafije, (7) radikalno feminizacijo.

Hkrati se bomo na kratko ustavili tudi pri prednostih in pomanjkljivostih vsakega postopka leksikalne feminizacije.

Najprej bomo omenili rabo (1) *historične oblike*. Mišljena je predvsem za določene poklice, ki svojih poimenovanj za ženske oblike trenutno nimajo, a so jih po vsej verjetnosti nekoč že imeli. Največkrat oblika sicer ni poznana, čeprav je nekoč že obstajala v jeziku (morda še obstaja v govorjenem jeziku). Kot primer bi npr. lahko navedli pregled ženskih poimenovanj v *Kranjski gramatiki* Marka Pohlina (1768).

Nekatere se tvorijo tudi na *-ast*, *-ost* ali, *-ust*. Pomenijo krepost ali razvado in so ženskega spola, kot: učenost, otrpnost, čednost idr. Delujoče osebe ženskega spola se tvorijo na *-ica* ali *-ovka*, kot klobčarica, zidarica, pastirica, poslušavka, podpihovavka, stenarca, britvarca itn.

Ženske kakšnega naroda ali dežele se poznajo po *-ka*, *-ica*, *-kuta* in tudi drugače, kot: *Krajnica*, *Štajerka*, *Korošela*, *Nemškuta*, *Lahena*, *Rimlarca*, *Lublančanka* itn. Kakor tudi druge, ki se ravna po poklicu in značilnostih moških, kot: poročnica, zmerdlivka. (Pohlin 1768 (po 2003): 268).

Zanimivi sta predvsem poimenovanji zidarica¹¹ in poročnica. SSKJ2 (tudi SSKJ1) pozna samostalnik zidarka, samostalnik poročnica pa je prisoten le v SSKJ2.

(2) *Raba sodobnih besedotvornih zakonitosti slovenskega jezika* je najpogostejši postopek za feminizacijo do sedaj, npr.: zidar → zidarka (SSKJ2), rudar → rudarka*, gozdar → gozdarka (SSKJ2), dekan → dekanja, dekanca, dekanica (SSKJ2). Kot pomanjkljivost se lahko kaže večbesednost, pri čemer besede tekmujejo za prevlado.

¹¹ Zidarica prvotno pomeni predvsem ženo zidarja.

Samo tvorjenje je nezahtevno, saj se upoštevajo besedotvorni postopki, tipični za slovenski jezik.

(3) *Ozir na rabo* temelji na rabi, ki se bo oblikovala sama od sebe. Ne potrebuje načrtnega oblikovanja, saj naj bi razširjena (ljudska) raba dolgoročno prešla v skupno rabo. Pomanjkljivost se kaže predvsem v dolgotrajnosti feminizacije, saj temelji na rabi, ki se bo oblikovala sama od sebe. Poleg tega se lahko pojavi večbesednost, pri čemer besede tekmujejo za prevlado.

(4) *Zamenjava samostalnikov* se nanaša predvsem na tiste samostalnike in samostalniške zveze, ki ne poimenujejo živo in/ali človeško, npr.: sneženi mož → snežena žena, (snežak → snežakinja*), čmrlj → čmrljka*, deževnik → deževnica* (že ima svoj primarni pomen), deževnikarica* (? ženska, ki nabira deževnike). Pri postopku se upoštevajo sodobni besedotvorni pristopi, tipični za slovenski jezik. Kot pomanjkljivost se kaže vprašanje meje in smiselnosti zamenjave.

(5) *Raba tujk ali prevzetih besed, feminiziranih po besedotvornih postopkih izvirnega jezika*, se nanaša le na tuje in prevzete besede. Ne upošteva besedotvornih zakonitosti slovenskega jezika, saj je ženska oblika skladna z izvirnim jezikom, npr.: kamerman → kamerwoman (čeprav je v jeziku že samostalnik kamermanka).

(6) *Raba neologizmov in nove grafije* pozna več postopkov:

- a) tvorjenje obojespolne besede z izrabo že obstoječe, ki največkrat izraža srednji slovnični spol, npr.: študentje + študentke → študentstvo; profesorji + profesorice → profesorstvo; deklice in dečki → otroci* (je že zaznamovan z moškim spolom) ali otroštvo* (ima že svoj primarni pomen in lahko vnaša nejasnost) ali predšolske in šolske osebe (je že zaznamovan z ženskim spolom in spolno ni nevtralen)*;
- b) tvorjenje obojespolne besede z združitvijo morfemov obeh besed, npr.: brat + sestra → brastra (se ne zmore izogniti slovničnemu spolu); hči + sin → hčín (se ne zmore izogniti slovničnemu spolu, čeprav zaobjema oba prvotna samostalnika);
- c) raba posebnih grafičnih znamenj, npr. podčrtaja: študent_ka, predsednik_ca (otežuje berljivost in razumevanje). Raba neologizmov in nove grafije skuša poiskati nevtralen izraz, ki je največkrat srednjega spola, vendar pa prav zaradi rabe različnih grafičnih znamenj (npr. podčrtaja) otežuje berljivost in razumevanje.

(7) *Radikalna feminizacija* temelji izključno na rabi ženskega spola, ki zaobjema tudi moške osebe, npr. Študentke morajo za vpis v višji letnik doseči najmanj 60 KT.

Žal se pomanjkljivost pri večini postopkov kaže prav na ravni razumljivosti oz. koherence, občasno pa tudi na ravni prezahtevne ali preobtežene tvorjenosti zaradi doslednega upoštevanja rabe vseh spolov (npr. *sklep o zaposlitvi vršilca dolžnosti ravnatelja/vršilca dolžnosti ravnateljice/vršilke dolžnosti ravnateljice/vršilke dolžnosti ravnatelja*), kar še dodatno otežuje koherenco samega besedila. Problem radikalne feminizacije je njen nasprotni učinek (raba izključno enega spola). Če bi hoteli biti torej skrajno dosledni pri zahtevah feminizacije, bi morali poseči po postopkih tvorjenja

novega spola, ki bi zaobjemal vse spole, oz. v nespolno rabo jezika. To pa bi zagotovo pomenilo precejšen poseg v sistem slovenskega jezika.

V preglednici smo se osredotočili le na samostalnike, saj je prav pri tej besedni vrsti najmočnejše prisotna feminizacija. Pri pridevniški besedi ni izrazitih težav, saj se večinoma ravna po svoji odnosnici, pri zaimkih pa lahko namesto samostalniških zaimkov uporabimo pridevniške, npr.: Kdor ne bo dosegel 60 KT, se ne bo mogel vpisati v višji letnik. → Katera ne bo dosegla 60 KT, se ne bo mogla vpisati v višji letnik; Nikogar se ne sme spregledati pri obravnavi rabe spola. → Nobene se ne sme spregledati pri obravnavi rabe spola.

3.2 Skladenjska feminizacija

V okviru skladenjske feminizacije je prav tako možnih 7 različnih postopkov. Vežani so predvsem na izražanje skladenjskih razmerij (ujemanje). Ker so že sami primeri dovolj povedni, postopkov ne bomo natančneje pojasnjevali.

Tabela 1: Skladenjska feminizacija.

Vrsta skladenjske feminizacije	Primer
Ujemanje po bližini	<ul style="list-style-type: none"> • Dijaki in dijakinje so končale s poukom. • Djakinje in dijaki so končali s poukom.
Alternacija spolov	Dijaki so bili veseli konca pouka, saj se bodo lahko med prazniki končno odpočile in vsaj za nekaj časa pozabili na šolske obveznosti.
Dvojnica	Dijaki/djakinje so končali/končale s poukom.
Ženski spol kot generični	Djakinje so končale s poukom.
Raba večinskega spola	Se ravna glede na število predstavnikov posameznega spola.
Vežana grafija	Možnih je veliko različnih grafij, npr.: <ul style="list-style-type: none"> • Dijaki_nje so končali_e s poukom. • DjakinJE so končaliE s poukom. • Dijaki+ so končali+ s poukom. • Djakinje- so končale- s poukom. • Dijaki^ so končali^ s poukom itd.
Enospolna (skupnospolna) raba	Dijaštvo je končalo s poukom.

Sklep

Načrtni (celo umetni) posegi v rabo jezika so prisotni že od samega začetka oblikovanja knjižnega jezika. Zahteva po radikalni feminizaciji tako ni osamljen primer, pač pa le eden izmed mnogih, ki so se razvrstili skozi zgodovino slovenskega jezika. Vsekakor pa se morajo tovrstni posegi od preostalih razlikovati predvsem po upoštevanju sodobnih vidikov jezikovnega načrtovanja (oz. vidikov prvih desetletij 21. stoletja), ki izhajajo iz različnih temeljev, a vendarle osnovanih na skupnem merilu: svobodno odločanje o ustreznih rabi katerekakoli jezikovnega sredstva, katerekoli slovnične oblike itd. Skupna norma je sicer dobrodošla, ni pa zavezujoča oz. se vsak posameznik odloča, ali jo bo zavrgel, modificiral ali polno sprejel. Izbira ustrezne rabe je torej prepuščena posamezniku oz. kolektivu, ki izhaja iz mnenja vseh oz. večine.

VIRI IN LITERATURA

- Mattea BATTAGLIA, 2017: *Après l'écriture la Grammaire inclusive*. *Le Monde* 8. 11. Na spletu.
- Claude SINARD, 2018: *Pourquoi l'écriture inclusive est exclusivement idéologique*. *Causeur.fr*. 26. 2. Na spletu.
- Maja BITENC, 2016: *Z jezikom na poti med Idrijskim in Ljubljano*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Camille BORDENET, 2017a: *L'écriture dite inclusive - un sujet qui divise*. *Le Monde*. 7. 10. Na spletu.
- Camille BORDENET, 2017b: *L'Académie française met en garde contre le péril mortel de l'écriture inclusive*. *Le Monde*. 27. 10. Na spletu.
- Peter GARRETT, Nikolas COUPLAND, Angie WILLIAMS, 2003: *Investigating Language Attitudes. Social Meanings of Dialect, Ethnicity and Performance*. Wales: UWP.
- Jagoda GRANIČ (ur.), 2009: *Jezična politika i jezična stvarnost*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
- Michaël LESSARD, Suzanne ZACCOUR, 2018: *Manuel de grammaire non sexiste et inclusive. Le masculin ne l'emporte plus!* Paris: Syllepse.
- Carol PERCY, Mary Catherine DAVIDSON (ur.), 2012: *The Languages of nation. Attitudes and Norms*. Bristol: Multilingual Matters.
- Marko POHLIN, 2003: *Kraynska grammatika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Florence ROCHEFORT, 2018: *Histoire mondiale des féminismes. Que sais-je?* Paris: Humensis.
- Mojca SMOLEJ, 2016: *Stališča do jezika. Primer vodilnega jezikoslovca in splošnih govorcev. Toporišičeva obdobja*. Ur. E. Kržišnik. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete (Obdobja, 35).
- Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Jože TOPORIŠIČ, 2007: *Jezikovni pogovori iz Sedem dni*. Maribor: Pivec.

Marina YAGUELLO, 2014: *Les mots ont un sexe*. Paris: Points.

Marina YAGUELLO, 2018: *Les mots et les femmes*. Paris: Payots.

Sabina ZORČIČ, 2017: Jezik in neoliberalizem. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 11. 3–18.

SUMMARY

Planned (even artificial) interventions in the use of language have been present since the very beginning of the formation of literary language. The demand for radical feminization is thus not an isolated case, but only one of many that have been made throughout the history of the Slovene language. Proceeding from this fact, in this article we present a possible concept of inclusive grammar of the Slovene language. We first attempt to define anormativism, since it is indirectly related to the demands of radical feminization.

The basis of anormativism is the freedom to choose the appropriate use of any language medium, any grammatical form, etc. While the established norm is welcome, it is not binding; each individual chooses whether to reject, modify, or fully accept it. This applies to all social and functional levels of language use. Of course, a number of questions arise that are related to the use of official and national language, as well as the language of learning. Within anormativism, which is in contrast to anti-normativism, there are two related branches. The first emphasizes the need to create only one norm, which has the status of a recommendation, while the other emphasizes the need to create several coexisting, codified norms (the speaker can choose between different prescribed uses; for example, between the use of exclusive female gender, or between the already established use of male gender as a generic gender).

Inclusive grammar suggests linguistic feminization which denotes a set of procedures, related to both spoken and written language, while at the same time avoids the use of male gender as generic. For this purpose, a wide variety of word forming (lexical feminization) and syntactic procedures (syntactic feminization) are used. Like most grammars, it is based on word formation division: noun, adjective, pronoun and verb. Those word types that do not express gender or do not affect its use are not addressed.